

В последнее время в особый класс выделяются мифонимы (имена собственные, функционирующие в мифах). В анализируемом тексте нам встретился мифозооним *Цмок* – дракон в белорусской и польской мифологии.

Таким образом, в создаваемом писателем микромире моделируемая система поэти- ников обязательно соответствует содержанию произведения, авторской концепции, за- мыслу, жанру, художественному методу, времени написания, в пределах которого наблюдается специфика ономастикона, отмечаются особенности в именовании лиц и но- минации объектов и предметов [1, с.75].

Литература

1. Горбаневский, М.В. Ономастика в художественной литературе / М.В. Горбаневский. – М.: Ун- т дружбы народов, 1988. – 88 с.
2. Деревяго, А.Н. Ономастическое пространство поэзии XX века: семантика онима, функцио- нальный потенциал : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.02 / А.Н. Деревяго; Ин-т языкознан им. Якуба Коласа НАН Беларуси. – Минск, 2005. – 23 с.
3. Калинин, В.М. Поэтика онима / В.М. Калинин. – Донецк: Издательство Донецкого гос. ун- та, 1999. – 408 с.
4. Короткевич, В.С. Христос приземлился в Городне: (Евангелие от Иуды): роман / В. Коротке- вич; пер. с белорус. и коммент. Петра Жолнеровича. – Мн.: Літаратура і мастацтва, 2011. – 544 с.
5. Левина, Э.М. Ономастическое пространство в художественной речи: учеб. пособие / Э.М. Левина. – Белгород: БелГУ, 2003. – 88 с.
6. Магазаник, Э.Б. Ономастика, или «Говорящие имена» в литературе / Э.Б. Магазаник. – Таш- кент: Фан, 1978. – 148 с.
7. Рогалев, А.Ф. Имя и образ: Художественная функция имен собственных в литературных про- изведениях и сказках / А.Ф. Рогалев. – Гомель: Барк, 2007. – 224 с.
8. Суперанская, А.В. Историческая ономастика: сб. ст. / ред. А.В. Суперанская. – М.: Наука, 1977. – 308 с.
9. Суперанская, А.В. Структура имени собственного / А.В. Суперанская. – М.: Наука, 1969. – 220 с.
10. Ташицкий, В. Место ономастики среди других гуманитарных наук // Вопросы языкознания. – М., 1961. – № 2. – С. 3–11.
11. Фонякова, О.И. Имя собственное в художественном тексте / О.И. Фонякова. – Л.: ЛГУ, 1990. – 103 с.
12. Шур, В.В. Онім у мастацкім тэксе: манаграфія / В.В. Шур. – Мн.: Беларускі кнігазбор, 2006. – 216 с.

В.Р. Слівец

Мазырскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя І.П. Шамякіна
e-mail: kovsharolga@tut.by

УДК 811.161.3'373.2: 821.161.3

Мікратапонімы ў анамастыконе мастацка-біяграфічнай прозы Віктара Карамазова

Ключавыя словы: *тапанімікон, мікратапонімы, фітонімы, мастацка-біяграфіч- ная проза, кантэкст, нацыянальна-культурная спецыфіка.*

У артыкуле аналізуецца асаблівасці функцыянавання мікратапонімаў у анама- стычнай прасторы мастацка-біяграфічнай прозы. Адзначаецца, што ў аснову та- панімікона твораў пазначанага літаратурнага кірунку пакладзены назвы рэальных ге- аграфічных аб'ектаў, а мікратапанімічныя намінацыі садзейнічаюць дэталёваму адлюстраванню лакалізацыі месца дзеяння і ў той жа час спрыяюць стварэнню яго гісторыка-культурнага фону. Адмысловая ўвага надаецца ідэйна-мастацкай функцыі мікратапонімаў у разгляданых літаратурных творах.

Microtoponyms in the onomastic space of Victor Karamazov's artistic-biographical prose

Key words: *toponymicon, microtoponyms, phytonyms, artistic-biographical prose, context, national and cultural specificity.*

The article analyzes the peculiarities of microtoponyms usage in the onomastic space of artistic-biographical prose. It is noted that the toponymicon of the works of the designated literary movement is based on the names of real geographical objects, and microtoponymic nominations contribute to a detailed reflection of the localization of the scene and at the same time contribute to the creation of its historical and cultural background. Particular attention is paid to the conceptual and artistic function of microtoponyms in the considered literary works.

Прастора і час мастацкага тэксту – формы быцця эстэтычнай рэальнасці, своеасаблівыя інструменты яе мадэлявання. Натуральна, што ў гэтай створанай аўтарскім уяўленнем рэчаіснасці важнае месца належыць тапонімам, бо, акрамя традыцыйнай функцыі геаграфічнай намінацыі, у літаратурным творы яны адыгрываюць асобую стылістычную ролю. Між тым, у параўнанні з літаратурнай антрапанімікай, тапонімы ў мастацкім тэксце на сённяшні час застаюцца недастаткова вывучанымі. У айчынным літаратурным анамастыцы на сучасным этапе вядомы асобныя працы, прысвечаныя даследаванню некаторых аспектаў функцыянавання тапанімічнай лексікі ў творчасці Янкі Купалы (В.І. Ляшчынская), Якуба Коласа (Л.П. Кузьміч, Д.Д. Паўлавец, В.В. Шур), Уладзіміра Караткевіча (А.С. Васілеўская, Г.М. Дзеравяга, М.Г. Сітнікава, Т.П. Слесарава, В.В. Шур), Івана Навуменкі, Івана Мележа, Івана Шамякіна, Фёдара Янкоўскага (В.В. Шур) і інш. Аднак вывучэнне геаграфічных намінацый у літаратуры, безумоўна, выклікае цікаваць. Асабліва гэта датычыцца праяваў творцаў, дзе, як правіла, тапанімічная лексіка сістэмна арганізавана, прадстаўлена ў дастаткова вялікім аб'ёме і адрозніваецца сваім функцыянальным прызначэннем. Так, В.І. Фанякова падкрэслівала, што “тапонім ўносіць у апавед канкрэтнасць і дынамізм, выразнасць і дакладнасць у абмалёўцы сюжэтных ліній і прасторавых уяўленняў герояў. Адны тапонімы ствараюць рэальны фон для развіцця сюжэту і кампазіцыі, лакалізуюць месца дзеяння, адлюстраванага ў творы, і разам з іншымі сродкамі стылю садзейнічаюць рэалізацыі ўсіх узроўняў кампазіцыі твора. Іншыя – аднаразова ўжытыя ў аўтарскай або проста мове – таксама выконваюць яркія стылістычныя функцыі ў стварэнні маўленчай характарыстыкі персанажаў або адлюстраванні ўнутранага свету герояў” [7, 89].

У аснову тапанімічнай прасторы твораў мастацка-біяграфічнай літаратуры, якая стала аб'ектам нашага вывучэння, пакладзены назвы рэальных геаграфічных аб'ектаў, што абумоўлена іх жанрава-тэматычнай спецыфікай: увядзенне ў мастацкі тэкст герояў з рэальнымі прататыпамі, патрабуе і адпаведнай прасторава-часавай арганізацыі твора. Іх асноўная функцыя ў літаратурным творы – выступаць канкрэтызатарамі і паказчыкамі пэўнай мясцовасці. Як правіла, яны акрэсліваюць месца дзеяння, “фарміруюць прастору тэксту, свайго роду контурную карту, на якую накладваецца развіццё сюжэту” [4, 14].

Дэтальнаму паказу, дакладнай прасторава-часавай лакалізацыі дзеяння, «падмацаванню» яго сапраўднасці і паглыбленню гісторыка-культурнага фону садзейнічае ўвядзенне ў тапанімікон твораў дробных геаграфічных найменняў – *мікратапонімаў*.

Як справядліва адзначана даследчыкамі, «беларускія мікратапанімічныя назвы – гэта частка лексікі беларускай мовы. У іх маюцца каштоўныя звесткі пра мінулае

і сучаснае жыццё насельніцтва. У назвах урочышчаў адлюстраваліся праца людзей, эканоміка, прыродна-геаграфічныя ўмовы краю. Мікратапонімы – важная крыніца вывучэння гісторыі, географіі, этнаграфіі, мовы, археалогіі» [1, 5]. У дадзеным аспекце намі быў прааналізаваны тапанімікон мастацка-біяграфічнай прозы Віктар Кармазава, які плённа працуе ў абазначаным літаратурным напрамку.

Так, у тэкст аповесці-біяграфіі «Брама», прысвечанай апісанню лёсу Гаўрылы Вашчанкі, В. Кармазаў уключае назвы мікратапанімічных аб'ектаў з ваколіц вёскі *Чыкалавічы*, дзе нарадзіўся мастак. Гэта ўрочышча **Высокае / Высокі лес, Гарадзішча, Раўкі** – невялікія лясныя масівы, выган *Дамаху*, лагчына **Татарскі Брод**: *Ён вачыма ловіць унізе рэчку Брагінку, выган Дамаху, Раўкі* – лясок, **Татарскі Брод** – лагчыну, дубы, якія з зямлі падобныя да воблакаў ў небе, на выгане – карову *Машку*, чырвоных коней – *шэпча*: «*Садзіся, Пальма*», бо ў **Раўках** *грыбы, дадому іх трэба прынесці ў кашульцы; Ляжаў пад дубам, не спаў, думаў, бачыў перад вачыма вёску, людзей вясковых, сябе на раллі з сяўнёй, сябе на пашы, бачыў Высокі лес, Раўкі, Дамаху, Татарскі Брод, нібыта там хадзіў, блукаў, шукаў*. У дадзеных назвах адлюстраваны прыродна-ландшафтныя асаблівасці мясцовасці, характар рэльефу (параўн.: *Высокі лес* ← *лес*, *Раўкі* ← *роў*) і нават гістарычнае мінулае краю. Можна меркаваць, што ўрочышча *Гарадзішча* размешчана на месцы старажытнага пасялення: *Гарадзішча* ← *гарадзішча*. Назву лагчыны **Татарскі Брод** пісьменнік тлумачыць пры дапамозе народнай этымалогіі ў спалучэнні з гістарычнымі фактамі: *То бачыў палатно, а то – жывы абшар за вёскай: рэчку, ляскі – Высокае, Раўкі, Дамаху, Гарадзішча, за імі – Татарскі Брод, дзе яшчэ продкі продкаў то ад татараў хаваліся, то войска супраць іх збіралі*.

У кантэксце твора гэтыя мікратапонімы выступаюць дакладнымі прасторавымі арыенцірамі і выконваюць важную ідэйна-мастацкую функцыю: аўтар такім чынам засяроджвае ўвагу на праблеме захавання гістарычнай і культурнай памяці, этнічнай самабытнасці, якія сканцэнтраваны ў такіх адметных рэгіянальных назвах невялікіх географічных аб'ектаў, што стала вельмі актуальным на сучасным этапе развіцця нашага грамадства. Так, старажытныя гарадзішчы перыяду ранняга жалезнага веку (1-е тыс. да н. э.), размешчаныя ва ўрочышчы *Высокае* (у 5 км на ўсход ад *Чыкалавіч*) і каля вёскі *Калыбань*, паводле Пастановы Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 14 мая 2007 г. № 578, унесены ў пералік матэрыяльных аб'ектаў, якім нададзены статус гісторыка-культурных каштоўнасцей.

У эсэ «Проста ўспомніў я цябе...», якое стала своеасаблівай данінай памяці земляку В. Кармазава – Аляксею Пысіну, аўтар ўзгадвае назву ўрочышча **Каханы Роў**, размешчанага паблізу роднай вёскі паэта *Высокі Барок*, што на Магілёўшчыне. Гэты мікратапонім, засведчаны ў творах А. Пысіна, а таксама добра вядомы самому В. Кармазаву, у аўтарскай свядомасці, узбагачаны асабістымі ўспамінамі, перажываннямі, набывае дадатковую канатацыю, выклікаючы цэлы спектр пачуццяў: *Па Сажы Пысін ведаў кожную вёску, кожнага бусла і мужыка, кожны дуб і куст, кожны вір і паром. Тыя, што ведаў і я. Ён напісаў пра чэрыкаўскі Каханы Роў. Калі я прачытаў верш маме, яе вочы заблішчэлі ад слёз. Яна ўспомніла свае басаногія сцежкі ў тым Рове і на Зароўі, дзе дзяўчынкаю прыпасвала карову, свае першыя чаравічкі, пашытыя бацькам, у якіх яна, калі за лесам схавалася сонейка, збегла ў зацішак Каханага Рова на сваё першае спатканне з хлопцам*. Дарэчы, мікратапонім **Каханы Роў** засведчаны ў «Слоўніку мікратапонімаў Магілёўшчыны» з паметаю «месца каля ракі. Раней тут збіралася моладзь» [5, 98].

Нельга не адзначыць, што ў тапанімічнай прасторы прааналізаваных намі літаратурных тэкстаў асобае месца належыць *фітонімам* – уласным імёнам раслін, дрэў. Фактычна, засведчаны адзінкавыя ўжыванні падобных онімаў (*Ваічылаў дуб, Васілёў дуб, грушка*

Ананя), аднак нельга не адзначыць ідэйна-мастацкае значэнне іх выкарыстання, адметную ролю ў стварэнні і паглыбленні гісторыка-культурнага кантэксту мастацкіх твораў.

Па словах А. Супяранскай, «уласныя індывідуальныя назвы асобных раслін у нашай сучаснай рэчаіснасці сустракаюцца даволі рэдка. Часцей назвы дрэў уваходзяць у склад мікратапонімаў: *Пад вязам, Ля крывой вярбы, Пад дубамі*» [6, 189]. Падобныя фітонімы, як і найменні мікратапанімічных аб’ектаў, што выражаюцца прыназоўнікавымі канструкцыямі тыпу *Ля броду, На выгане ў куточку*, выконваюць ролю назваў-арыенціраў і добра вядомы ў межах аднаго паселішча, таму іх таксама варта аднесці да мікратапонімаў.

Іменаванне і паважлівыя адносіны да асобных дрэў маюць старажытныя карані і ўзыходзіць да эпохі анімізму. Паводле беларускіх народных павер’яў, у дрэвах часта пасялялася чалавечая душа. Вялікай пашанай карысталіся дуб, хвоя, ліпа і груша [2, 151]. Таму ў розных мясцовасцях Беларусі і сёння захаваліся культавыя дрэвы. Існавалі нават цэлыя свяшчэнныя гаі, якія захоўваліся ў недакранальнасці і пасля прыняцця хрысціянства.

У навеле «Ван Гог» пра крычаўскага мастака Антона Вырву В. Карамзаў піша пра *Ваішчылаў дуб: Дуб Васіля Ваішчылы яшчэ ў маленстве, калі хадзіў у школу, спыняў на паўдарозе <...>. Стаяў, захоплены, глядзеў <...> на дуб магутны, ад бабулі ведаючы, што гэта Ваішчылаў дуб, гадоў яму не меней як паўтысячы, што тут, пад дубам і вакол яго, збіраў Ваішчыла мужыкоў з сякерамі ды косамі*. Адзначым, што ў дадзеным кантэксте фітонім *Ваішчылаў дуб* выступае не ў якасці адзнакі рэгіянальнасці, а як сімвал, сведка гераічнага мінулага нашых продкаў, бо антрапонім, які ўваходзіць у склад гэтага наймення скіроўвае да антыфеадальнага паўстання 1743 – 1744 гг. у Крычаве, узначале-нага войтам Васілём Ваішчылам.

У іншых фітонімах *Васілёў дуб* (узгадваецца ў аповесці “Антон” пра беларускага мастака Антона Бархаткова), *грушка Ананя* (апаবাদанне “Пад крыжам божым, або Развітанне з Ліменню”) увекавечаны імёны звычайных сялян, мясцовых жыхароў, напамінам аб якіх засталіся гэтыя дрэвы: *Называлі [дуб. – В. С.] Васілёвым. Каля яго стаяла хата, у ёй жыў мой, на маме, дзед Васіль. А потым, як дзеда не стала, дуб пастухі спалілі; – Грушку Ананя пазнаеш? – Ну помню яго грушку, смак на губе застаўся*. Сімвалічна, што абодва дрэвы мастакамі былі адлюстраваны на карцінах – у эцюдзе А. Вырвы (*На возеры грушку адзін я бачу, а тут цяпер яе ўбачыць кожны, хто ў хату адчыніць дзверы. Тады і Ананя яшчэ хто ўспомніць*) і на мастацкім палатне А. Бархаткова «Поўдзень на сенакосе». Такім чынам, дадзеныя фітонімы выступаюць у якасці сімвалаў повязі часоў, пакаленняў, адбітка лакальнай гісторыі краю.

Неабходна адзначыць, што для многіх чытачоў падобныя мікратапонімы могуць уяўляцца як выдуманыя, нерэальныя, бо іх дэнататы не ўспрымаюцца так канкрэтна, як дэнататы макратапонімаў ці астыёнімаў, якія ў большасці выпадкаў (напрыклад, *Еўропа, Палессе, Масква, Пецярбург* і інш.) нясуць багатую экстралінгвістычную інфармацыю. Такія мікратапонімы не столькі выконваюць функцыю дакументальнага адлюстравання рэчаіснасці, колькі становяцца «самабытным сродкам выразнасці» [3, 91].

У аповесці «Крыж на зямлі і поўня ў небе» аб “жыцці жывапісца і паляўнічага Бялыніцкага-Бірулі” аўтар таксама дапаўняе анамастыкон твора назвамі мікратапанімічных аб’ектаў, якія суадносяцца з геаграфічнай прасторай *Расіі*, з былымі *Цвярской і Тульскай губернямі*, у прыватнасці, дзе адбываецца значная частка дзеяння твора. Як вядома, В. Бялыніцкім-Бірулем была пабудавана дача «*Чайка*» на беразе возера *Удомля*. Прыродна-ландшафтныя асаблівасці наваколля ўдакладняюцца аўтрам за кошт увядзення ў мастацкі тэкст і апісання мясцовых мікратапонімаў: *Здавалася, тут музыка жыла ва ўсім – у водары яблыневага саду, што пад самымі вокнамі ўжо наліваўся сокамі квецені, у водары сасновага бору, які стаяў адразу за садам і называўся Красаўкаў, у парку і возеры, у цішыні і спакоі, якая атульвала ўсё жывое*.

З мэтай стварэння і паглыблення мясцовага каларыту аўтарам падаецца народная этымалогія назвы вострава **Аржанік**: *Стаяў дом на беразе, а насупраць, на возеры, быў востраў, які дзед Аракчэевых прайграў некалі ў карты генералу Зільману з Беластока. Калі Зільман адпускаў на волю сваіх сялян, то адпусціў і каваля Грыгорыя Іванова разам з востравам. Каваль жыў на процілеглым беразе, якое называлася Кузёмкіным, там стаялі яго дом і кузня, а на востраве сеяў жыта, за што востраў назвалі **Аржанікам** (параўн.: рус. *рожь* → *Оржаник*).*

Паўны час, шукаючы новыя вобразы і ідэі для сваіх жывапісных палосен, В. Бялыніцкі-Біруля правёў у сядзібе *Ясная Паляна*, назва якой з’яўляецца прэцэдэнтнай і вядома ў сувязі з імем Льва Мікалаевіча Талстога. Узнаўляючы асяроддзе жыцця класіка рускай літаратуры і перадаючы самабытнасць гэтага краю, В. Карамзаў арганічна ўводзіць у тэкст аповесці назвы дробных прыродных аб’ектаў, якія ў кантэксце лёсу і творчасці Льва Талстога набываюць асаблівую канатацыйную насычанасць, мастацкую выразнасць: **Гарэлая Паляна** – урочышча паблізу сядзібы Ясная Паляна; **Кудзязраў калодзеж** – старадаўні калодзеж паблізу сядзібы, з якім звязана мноства паданняў (*Яны прыйшлі да Кудзязрава калодзежа, і Леў Мікалаевіч раскажаў пра тое месца, дзе некалі быў абрабаваны купец, які ехаў у Тулу*); **Заказ** (Стары Заказ) – лясны масіў, дзе знаходзіцца магіла Л. Талстога і, паводле сямейнай легенды, захавана зялёная палачка, якая ўтрымлівае сакрэт агульнага шчасця.

Трэба адзначыць, што прасторава-часавую арганізацыю аповесці «Крыж на зямлі і поўня ў небе», яе гісторыка-культурны фон значна дапаўняюць назвы дваранскіх маёнткаў і сядзіб, дзе нярэдка збіралася творчае асяроддзе інтэлігенцыі, пераўтвараючы іх у мясцовыя культурныя цэнтры. Акрамя ўжо названай дачы В. Бялыніцкага-Бірулі «**Чайка**», гэта **Горка** – маёнтак Турчанінавых, **Кастравіцкае** – маёнтак мастака А. Венецыянава, **Пажынкi** – маёнтак мастака І. Галкіна ў Цвярской вобласці Расіі. Гэтыя назвы валодаюць значнай экстралінгвістычнай інфармацыяй і культурнымі канатацыямі. Напрыклад, **Горка** непасрэдным чынам звязана з біяграфіямі і творчасцю мастакоў І. Левітана, В. Бялыніцкага-Бірулі, А. Маравана, М. Багданава-Бельскага, С. Жукоўскага, пісьменніка А. Чэхава.

Такім чынам, увядзенне назваў мікратапанімічных аб’ектаў ў анамастычную прастору мастацкіх тэкстаў дазваляе разглядаць іх не толькі ў якасці сродкаў рэалізацыі прасторва-часавай мадэлі рэчаіснасці, але і адлюстравання нацыянальна-культурнай спецыфікі твораў, што ў сваю чаргу падкрэсліваецца іх жанрава-тэматычнай накіраванасцю. Акрамя гэтага мастацкае асэнсаванне падобных тапанімічных адзінак, канатацыйна насычаных і ўзбагачаных эмацыйнымі прырашчэннямі, што апасродкаваны ўласнымі аўтарскімі перажываннямі, адпавядае ідэйна-мастацкай задуме твораў і фарміруе агульны гісторыка-культурны фон дзеяння.

Літаратура

1. Адамовіч, Я.М. Мікратапанімічныя назвы / Я.М. Адамовіч; пад рэд. Ф.Янкоўскага. – Мн.: Выш. шк., 1971. – 112 с.
2. Беларуская міфалогія: энцыкл. слоўн. / С. Санько [і інш.]; склад. І. Клімовіч; рэдкал.: С. Санько (наук. рэд.) [і інш.]. – 2-е выд., дап. – Мн.: Беларусь, 2006. – 599 с.
3. Мерзлякова, А.В. Классификация топонимов и их роль в романах Б. Вербера и Ф. Бегбедера / А.В. Мерзлякова // Вестн. Нижегород. гос. лингв. ун-та им. Н.А. Добролюбова. – 2013. – Вып. 22. – С. 89–98.
4. Рогалев, А.Ф. Имя и образ: художественная функция имён собственных в литературных произведениях и сказках / А.Ф. Рогалев. – Гомель: Барк, 2007. – 223 с.
5. Слоўнік мікратапанімаў Магілёўшчыны / М-ва адукацыі Рэсп. Беларусь, УА «Магілёўск. дзярж. ун-т імя А. А. Куляшова»; склад.: С.В. Клімуць [і інш.]. – Магілёў: МДУ імя А.А. Куляшова, 2004. – 208 с.
6. Суперанская, А.В. Общая теория имени собственного / А.В. Суперанская; отв. ред. А.А. Реформатский. – Изд. 3-е, испр. – М.: URSS: Либроком, 2009. – 366 с.
7. Фоякова, О.И. Имя собственное в художественном тексте: учеб. пособие / О.И. Фоякова; Ленингр. гос. ун-т. – Л.: ЛГУ, 1990. – 104 с.

Крыніцы

1. Карамазаў, В. Антон: аповесць-эсэ ў стылі рэтра / В. Карамазаў. – Мінск: Про Хрысто, 2006. – 67 с.
2. Карамазаў, В. Брама: аповесць / В. Карамазаў. – Мінск: Кнігазбор, 2006. – 135 с.
3. Карамазаў, В. Выбраныя творы / В. Карамазаў ; прадм. А. Бараноўскага. – Мінск: Кнігазбор, 2013. – 577 с. – (Беларускі кнігазбор. Сер. 1, Мастоцкая літаратура).
4. Карамазаў, В. Крыж на зямлі і поўня ў небе: эскізы, эцюды і споведзь Духу, альбо Аповесць-эсэ жыцця жывалісца і паляўнічага Бялыніцкага-Бірулі / В. Карамазаў. – Мінск: Юнацтва, 1991. – 204 с.
5. Карамазаў, В. Пад крыжам : кн. прозы / В. Карамазаў. – Мінск: Кнігазбор, 2017. – 143 с. – (Бібліятэка Саюза беларускіх пісьменнікаў «Кнігарня пісьменніка»; вып. 100).

Н.Д. Стрельникова

Санкт-Петербургский государственный
электротехнический университет «ЛЭТИ» имени В.И. Ульянова
e-mail: tashastrel@mail.ru

УДК 81:821.161.1

Модели обращения к именам собственным в современной русской прозе

Ключевые слова: *литературная ономастика, семантика имени, антропонимы, интертекстуальность, современная русская литература.*

В статье рассмотрены варианты обращения с именами собственными в русской прозе XXI века.

N.D. Strelnikova

Saint -Petersburg Electrotechnical University “LETI”

Models of referring to proper names in modern Russian prose

Key words: *literary onomastics, name semantics, anthroponyms, intertextuality, modern Russian literature.*

The article considers options for dealing with proper names in Russian prose of the 21st century.

Выбор имени героя, номинация персонажей художественного произведения редко бывает случайной и всегда интересна для исследователя с точки зрения семантики. Так называемые «говорящие фамилии» в русской классической литературе, начиная с Фон-визина, были значимы всегда. Рассмотрим на нескольких примерах модели использования антропонимов в произведениях современных русских прозаиков – Е. Водолазкина, З. Прилепина, Р. Сенчина, С. Кузнецова, Д. Быкова, С. Щепотьева.

Особая роль принадлежит семантике собственных имен в романе Е. Водолазкина «Авиатор» (2016). Имена всех главных героев – это Иннокентий, Анастасия, Зарецкий – семантически нагружены. «Отчасти эти “говорящие имена” являются важной составляющей “петербургского текста”, в котором значимым становится буквально все [4, 267]. О том, как конкретно семантика имен проявляется в романе, подробно рассказывается в указанной выше статье. «Авиатор» [9] не единственное произведение Е. Водолазкина, в котором имя собственное обозначает больше, чем просто имя.

Так, например, в двухактной пьесе «Сестра четырех» (2020), написанной во время пандемии и о пандемии, в центре повествования – четыре пациента инфекционной больницы имени Альбера Камю, что естественно отсылает к философскому роману-притче «Чума» (1947), являющемуся одним из претекстов и заставляющему вспомнить Великую